

Den 13. maj 1847 forlod H.C. Andersen København for at begive sig ud på sin første rejse til England. Den indledtes med et ophold på Glorup, hvorfra han 1. juni fortsatte i små etaper over Odense, Aarøsund og Kiel til Hamburg, hvor han ankom 4. juni. To dage senere fortsatte han til Bremen og videre til Oldenburg. Her opholdt han sig hos familien von Eisendecker til d. 12., da han rejste via Lingen og Utrecht til Amsterdam, som han nåede næste dag. Den 15. kom han til Leiden og dagen efter til Haag. Den 21. tog han til Rotterdam og sejlede videre med skib til London. Her opholdt han sig fra d. 23. juni til 10. august.

Nr. 93. Til Madseline Hanck

Kilburn near London
21 Juli 1847.

Kjære Fru Hanck!

De og Deres Døttre maa dog vide hvorledes det gaaer mig, jeg veed at faae Mennesker tage Deel i min Skjæbne, saaledes, som De; jeg skriver 5
og faaer maaskee da ogsaa en Skrivelse igjen; dette Brev læser een af
Deres Døttre høit for Fru Lessøe og saaledes tænker jeg mig midt
iblandt Dem. Hvor riig har ikke Tiden været siden jeg tog hjemme fra.
De veed at jeg blev nogen Tid i Fyen, saae Skoven i hele sin Friskhed,
som jeg ikke har seet den siden jeg var en lille Dreng; jeg dykkede mig 10
ret ind i det Grønne og havde en Følelse, som Søefuglen der slaauer ned
i sit grønne gjennemsigtige Element. Over Hamborg tog jeg til Olden-
borg hvor jeg blev fire Dage; ved Taffelet hos Storhertugen fortalte den
gamle Overhovmesterinde en Anecdote om Dronning Mathilde hvori
ligger noget ret Poetisk. Overhovmesterindens Fader var med at over- 15
føre Mathilde fra Engeland til Danmark, det blæste stærkt og det store
Flag hvori var forenet det danske og engelske skildtes ad; Mathilde satte
sig da paa Dækket og syede med Naal og Traad Flaggene sammen, i
Haab om at hæve det onde Varsel. – Fra Oldenburg kom jeg ind i
Holland, der er den yndigste Idyl i Verden; Alt saa mildt, saa smilende 20
og en Nethed, en Reenhed, lige til de mindre Landeveie, saa man troer
at det Hele er et Legetøi, seet i Forstyrrelses Glas. I alle Kirketaarne
klinge Klokkespillene, alt har noget festligt, noget søndagsagtig. – Mine
Skrifter ere vel alle meget udbredte i Tydskland, men saaledes som i

25 Holland og Engeland, er det ikke Tilfældet; jeg er der forunderlig
 bekjendt og afholdt. Allerede i Amsterdam saae jeg mit Portræt, stukket
 i Holland, hænge i Boutikvinduerne og da jeg kom til Haag fik jeg det
 klareste Beviis paa Hollændernes Kjærlighed til mig; i største hast blev
 i eet af Byens første Hoteller arangeret en Fest for mig; Kunstnere og
 30 Lærde bøde mig velkommen; mange Skaaler bleve drukne og een især
 rørte mig, ja glædede mig mere end al den Hæder man viiste mig, man
 udbragte gamle Collins Skaal; min Biographie var nylig udkommet i
 hollandsk Oversættelse og man vidste hvad Collin havde været og er
 mig. De hollandske Aviser have mældt en heel Deel om denne Fest, men
 35 det har vel neppe været optaget i danske Aviser, da det er om *mig*, som
 man hjemme stiller saa lavt, som de andre Lande sætte, maaskee, for
 høit, altsaa jeg maa selv fortælle det. – Over Rotterdam kom jeg til
 London, der er Byen for alle Byer; den eneste Stad jeg veed at nævne
 den sammen med, uagtet Ligheden ligger i Modsætningen, er Rom. Det
 40 vil sige, London er Livet og Virksomheden selv, den er den travle Dag,
 Rom er Natten, den stille, tankevækkende Nat. Man siger det er
 vanskeligt for en Fremmet at komme her ind i de aristokratiske Kredse,
 see Livet her, jeg kan ikke sige det, jeg er lige sprunget der ind og har
 fundet den hjerteligste Modtagelse, de venligste Mennesker! hos Lord
 45 Palmerston, gjorde jeg min første Indtrædelse i den store Verden og
 siden er jeg revet hen i den, som ved en Malstrøm, nu har jeg seet det
 Liv, prøvet at røre mig i denne Susen og Brusen; ogsaa det vil have sit
 aandelige Udbytte; jeg er imidlertid ihøieste Grad angrebet deraf, De
 veed, mit Legeme ikke er stærkt og nu har jeg i henvend tre Uger holdt
 50 ud til Morgenstunden; ganske lidende er jeg derfor taget ud paa
 Landet, hvor Hofraad Hambro har aabnet mig sin Søns Villa, her ligger
 jeg ganske ene, hviler og tager Luft. Mueligviis reiser jeg den 8te August
 til Skottland; Walter Skotts Familie have viist mig stor Velvillie; Dickens
 er mig en elskelig Personlighed, som en gammel Ven fløi han mig
 55 imøde; vi saaes første Gang ved en Dinée Lady Blessington gjorde for
 min Skyld. Jenny Lind har jeg kun seet to Gange, hun boer over en
 dansk Miil fra mig og jeg er evig og altid indbudt, vi maae skrive til
 hinanden; jeg har imidlertid spiist hos hende een Middag, hun har et
 heelt Huus og en lille Have, desuden hørt hende i Sonambula; (en
 60 Parquet-Billet koster omtrent 50 Rbdlr). Mit Portræt hænge i Bog-
 laderne ved Siden af Jenny Linds, et nyt kommer i næste Uge og min
 Buste bliver gjort. – En engelsk Boghandler har fra Kjøbenhavn ladet
 forskrive mine Skrifter paa dansk, de gaae særdeles vel af siger han, i det
 flere Engælændere lægge sig efter dansk for at læse mig; jeg har her et

1847

Charles Dickens. Litografi (Det Kongelige Biblioteks Billedsamling).

65 forunderligt stort Publicum og som jeg hører er det ikke de høiere
 Klasser og Forfattere, som kjende mig, men Folket; en smuk Artikkel om
 mig, den fik mig Taarer i Øinene, stod nylig i litterary gazette, men det
 veed man ikke i Danmark og bryder sig ikke om, jeg er nu der engang
 70 den forkastede Hjørnesteen og naar jeg ret tænker paa Behandlingen
 der, Dommen over mig og mine Skrifter, der nu flyve ud over alle
 Lande, saa ligger det tungt paa mit Hjerte. Brød har man givet mig
 hjemme, men aldrig Ære, og det er dog det himmelske Brød der har
 den største Kraft. – Fru Lessøe ryster vel paa Hovedet, men det er
 menneskeligt hvad jeg føler. Glæder De mig i Løbet af 14 Dage *fra Dato*
 75 med Brev, da send det her til London til det danske Gesantskab, skriver
 De senere, saa send det til *Weimar* til Kammerherre Beaulieu de
 Marconnay; jeg gaaer hjem over Weimar, hvor jeg er indbudt af
 Arvestorhertugen, som jeg har mødt her i London. *A h a s v e r u s* er
 færdig og solgt i Leipzig og London, dette bliver mit første Arbeide der
 80 jevnsidig kommer ud i tre forskjellige Lande. Beed Fru Lessøe hilse sine
 Sønner og De selv bringer Ludvig og Augusta min Hilsen. Deres inderlig
 hengivne

H.C. Andersen.

[*Udskrift:*]

85 Velædle
 Fru *H a n c k* født *Iversen*
 Frederiksberggade N° 31.
 første Sal
 i
 90 *K j ø b e n h a v n*
 anbefales.

Nr. 94. Fra Madseline Hanck, Caroline Hanck og Ludvig Læssøe

Gamle Kongevei den 11te August 1847

Kjere Andersen! Jeg kan ikke sige Dem hvor glædeligt jeg en Aften blev
 overrasket ved at modtage Deres hjertelige Brev. Jeg var ene hjemme,
 mine Børn vare i Tivoli, og jeg tænkte mindst paa at faae en saa be-
 5 hagelig Underholdning; men en veemodig Følelse blandede sig deri ved
 Tanken om den, der altid før var ved min Side og som strax med den

varmeste Interesse forelæste os Deres Breve, dog, nok herom. Hvor længe have vi længtes efter at høre noget fra Dem, eller om Dem. Dog var dette Sidste Tilfældet for en 4 Uger siden, da vi læste en Beskrivelse i Berlings Avis over Deres Modtagelse i Holland. Den lød saaledes: I 10
J o u r n a l d e l a H a g e af 23de Juni hedder det: Den berømte danske Skribent Andersen opholder sig i disse Dage i Nederlandene. I Amsterdam modtages han af Van Lennep, i Leyden af Professor Geel, og i Haag blev i *H ô t e l d e l' E u r o p e*, som Æresbeviisning for den danske Digter og Lærde, Malere og Musici og andre Kunstnere og 15
 Kunstvenner foranstaltet en Sanger, ved hvilken udførstes den hollandske Nationalsang og hvor man med aaben Hjertelighed gav ham utallige Beviser paa uskrømtet Agtelse. Hvor meget glædede det os at læse; men endnu meget mere de udførligere Meddelelser af Deres interessante Brev, hvorfor jeg ret hjertelig takker Dem. Ja vidst nok fører 20
 De et sjeldent rigt aandeligt Liv, hvor det maae være deiligt saaledes om Sommeren at samle en Fond som der kan tæres paa om Vinteren. De er i saa mange Henseender Lykkens Yndling, thi det holder jeg *den* der saaledes er udstyret af Naturen, De har jo vidstnok gennemgaaet mange Kampe inden De har naaet Maalet; derfor nyder De og i den største 25
 Deel af Europa det Himmelske Brød som De kalder det, hvorfor da tage sig det saa nær at det endnu ikke saa ganske er tilfældet i Deres Fødeland, det kommer nok, det er jo Fleres Skjebne. De Danske have liden poetisk Sands[;] de opfatte det Skjønne langsomt og, skal gjøres opmærksom derpaa af Fremmede. De have dog de trofasteste og 30
 sandeste Venner her, ikke sandt? Inden Vinteren have vi jo den Glæde at see Dem igjen kjære Andersen? og da vil De ikke glemme Deres gamle Venner som saa inderligt tage Deel i alt hvad der angaaer Dem. Gid nu blot Deres Helbred maae styrkes i den velgjørende Landluft saa at De med høit Livsmod kan tiltræde den interessante Reise til Skotland. Jeg 35
 har havt en stoer Glæde i Sommer endskjønt Sorg har foranlediget den: min Thea, hendes Mand og Søn have besøgt os, de mistede et elskeligt, lille Pigebarn næsten Aar gammelt i Foraaret, og besluttede sig derefter strax til at tage herover og søge Trøst hos deres kjære, danske Slægt, min Svigersøn fulgte Kone og Barn hened, tilbragte 14 Dage hos os, reiste 40
 derpaa tilbage til sine Forretninger, og kom efter 4 Ugers Forløb igjen, var atter 14 Dage hos os, og derpaa var den Glæde forbi, som jeg dog ikke nok kan takke Gud for. Afskeden er tung; men at gjenkalde sig Gjensynets Glæde har altid havt en stoer Erstatning for mig. Jeg har med mit svage Helbred tilbragt en temmelig bevæget Sommer, kjørt endeel 45
 omkring med mine Børn, og seet mange smukke Steder, som vare mig

ubekjendte. Det forundrer Dem vist, at dette Brev er dateret gamle Kongevei, men da mine norske Børn reiste tog Louise paa sin kjere Grevindes indstændige Opfordring til Lauenburg, Christiane til Vordingborg og til en Herregaard der i Nærheden hvor en Veninde venter hende, og jeg farer til mine kjere Børn, og Børnebørn, om 4 Uger naar Janes, og Louises Ferier ere tilende, samles vi med Gudshjelp igjen i Frederiksberggaden. Havde Jane og Louise været hjemme havde de vidst tilføjet nogle Linier heri, nu kan jeg kun sende Deres bedste
 55 Hilsener saavel som Ønsker, og Ludvigs, Carolines sender vist Brevet. Fru Læssøe er hos sine givte Børn, saa snart hun kommer hjem skal jeg forelæse hende Deres Brev, jeg er vis paa det vil glæde hende. Jerichau og Thorald kom her først i Mai, og tilbragte over et par Maaneder hos gamle Fru Læssøe, hvor de Begge logerede, vi vare ofte samlede med
 60 Dem, De veed at Jerichau foretager denne Reise for sit svagelige Helbreds Skyld, dog er det nok meest aandelig Svaghed; han har ofte den fixe Idee at han skal gaae fra Forstanden, dog styrkede den kjøligere Luft ham her, og han var vel munter og godlidende, de ere nu i Fyen, derfra tage de til Lolland hvor de besøge adskillige Herregaard[e], ligeledes i Holsteen, og derpaa tilbage til Italien. Thorald er
 65 Jerichaus trofaste Ven.

Om Naturforskernes Forsamlinger her, har Deres Venner vidst allerede fortalt Dem, det var en livlig Tid for Mange. Min Søster kom ganske uventet forleden, efter alle at de Andre vare reiste, hun er nu
 70 ene Beboer af mine Værelser i N° 31; men kommer daglig hened, ogsaa fra hende har jeg saa mange Hilsner saavel som fra mine norske Børn; med hvor stoer Interesse læste Haslund og hans Kone Märchen meine Lebens, nu skal Tante Gusta ogsaa have godt af den. Tag nu til takke med dette daarlige Brev, her er saa liden Roe for de søde Børn. Farvel,
 75 Gud velsigne Dem! kom styrket tilbage, med et lettere Humeur, saa at De ikke seer mange Ting fra en saa mørk Side her i Fødelandet. De skal tænke som den norske Bonde, Snak I kun Børn! Vitte hefter[?] Jer ikke. Endnu engang lev vel.

Deres trofaste gamle Veninde
 M a d s e l i n e H a n c k .

80

[Fra Caroline Hanck:]

Det forekommer mig ordentlig ganske forunderligt at jeg skriver Dem til kjere Andersen, thi hvad kan jeg have at skrive om, som i mindste

Maade kan interessere Dem? jeg vil kun sige Dem at jeg har fulgt Dem med Interesse, og glædet mig *saa inderlig paa Deres Vegne*, naar nu blot Deres Helbred maae blive ret godt, saa er De jo egentlig a u c o m b l e d u b o n h e u r, jeg er ikke misundelig paa Noget i Verden; men at være født med Reiselyst, og aldrig kunne faae den tilfredsstillet, er haarde Conditioner at leve paa, for øvrig er jeg tilfreds i min Stilling, kan De huske hvor jeg er? (hos Kammeraad Langgaard) men der er kuns lidt Liv i det Ord *tilfreds*, og dog er det vistnok alt hvad man tør ønske, og desuden har jeg undertiden en gruelig Lyst til at puffe lidt til [*hul i papiret*] men saa bliver jeg igjen angst for at det skal gaae til [*hul i papiret*] Side jeg ikke vil have det – saa det er nok bedst at overlade det Hele til Vorherre. – Nyt veed jeg intet af, dog jo – kan De huske Eline Faaborg? hun har gaaet hen og forlovet sig med en Broder til Jerichau, jeg er bange at det bliver et meget kjedeligt Ægteskab; men hun har vist syntes det er dog en lille Forandring, jeg kjender ham ikke, og har dog seet ham en heel Vinter hos Fru Læssøe; men han forekom mig altid som de løse Træer man skyder ind paa Scenen, og som egentlig ikke hører til det Hele. – At leve i Sommer med Jerichau som interessere mig og Thorald som jeg holder af, har glædet mig meget, hvor er dog Jerichau ejendommelig egen. At skrive sidst i et Brev er virkelig utaaleligt, thi da har Eens Forgjænger skreven, alt hvad der existere af Nyt og man er reduceert til sine egne Tanker og Følelser, og jeg er ikke stærk i nogen af disse Retninger. – Hvor jeg ret kan tænke mig *Charles Dickens* af hans Skrifter, han er vist uendelig elskværdig og tiltrækkende, De er ogsaa lykkelig, De seer ikke alene det smukkeste af Naturen, men det Bedste af Menneskene; Lev vel kjere gode Andersen, lee ikke af mit tossede Brev; men tænk med lidt Venlighed paa den, der glæder sig inderlig til Deres Hjemkomst og i hvem der altid for Dem har slaet et trofast Søsterherte Caroline. –

Har De hørt hvorledes Skribentindens Datter er optaget i Tydskland, og har De seet den hollandske Oversættelse af Tante Anna?

[*Fra Ludvig Læssøe:*]

Da her er en liden Plads ledig, som er Synd saa vil jeg benytte den for at hilse paa min gamle Religionslærer, de Timer vare dog ofte meget indholdsrige, saavel i Henseende til dette som det andet Liv. – Det er forunderligt hvor dette Liv er forskjellig tildeelt af vor Herre til hans jordiske Skabninger. Hvor ubetydeligt og intetsigende i *een* Henseende er ikke mit Liv naar jeg læser om Deres indholdsrige Reiser; men der-

imod [er] i en anden Henseende ogsaa mit Liv rigt ja meget rigt, jeg har Kone og to Børn.

125 De kan dog tro at det er en herlig Følelse at være Forsørger for saadanne elskelige Væsener. – Hele Hancke Familien er nærsten bortfløiet. Moder Hanck boer hos os i denne Tid, hun er meget lidelsesfuld stakkels Kone. – Min Moder er nu kommet tilbage fra sine Sommerudflugter til sine Sønner i H o l b e k og L ø g s t ø e r. Hun er Gud være lovet rask og sund. – Har De nu rigtigt seet Dem om i Verdens
130 Hovedstad, det er dog en Konge af [en] Kvinde denne B r i t a n n i a, men det er dog interessant paa en venlig Maade at have gjort hendes bekjendtskab. – Nu lev vel og husk paa at der dog ogsaa i Danmark, findes Væsener der med Venlighed og Kjærlighed tænker paa Dem. Min Augusta (og mine Børn om ikke endnu saa dog med Tiden) hilser Dem
135 Tusinde Gange. – Deres oprigtige Ludvig Læssøe. –

[Udskrift:]

Dem

Herren H. C. A n d e r s e n. –

Ritter v. D: etc

140 Ad: Sr. Hochwohlgeboren Dem

Herren Kammerherre B e a u l i e u de M a r c o n n i y

W e i m a r

frei

Som nævnt besøgte H.C. Andersen på hjemrejsen Weimar. Fra London tog han 10. august nordpå til Skotland, hvor han bl.a. besøgte Edinburgh, inden han igen vendte tilbage til London for at begynde rejsen tilbage til Danmark via Gent, Köln, Koblenz og Frankfurt a. M. Den 7. september nåede han Weimar, hvor han opholdt sig hos arvestorhertug Carl Alexander på jagtslottet Ettersburg fra den 8. til den 11., inden han afbrudt af længere ophold i Leipzig og Hamburg fortsatte til Kiel. Herfra sejlede han til København, hvor han ankom 23. september.

Den 16. december udgav han »Ahasverus«, som Signe Læssøe de foregående år jævnligt havde spurgt til, men trods hendes interesse foreligger der ikke nogen breve om hendes reaktion på værket, som i øvrigt blev en skuffelse for Andersen. Heller ikke breve fra hans side til hende foreligger, men at han fortsat sendte hende eller lånte hende sine nye værker, vidner de følgende breve om.